

12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/dovidnik/inform/8.html>.
13. Синчук В.Л. Алгоритмізація і творчий елемент у діяльності слідчого / В.Л. Синчук // Проблеми законності : Респ. міжвід. наук. зб. – Х. : Нац. юрид. акад. України., 2002. – Вип. 57. – 180–184.
14. Сливинский К.О. Оптимизация деятельности следователя как разновидности государственной службы при помощи алгоритмизации и компьютеризации расследования / К.О. Сливинский // Государственность и государственная служба России: пути развития. – М., 2002. – С. 124–129.
15. Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / под ред. М. Бажан. – 2-е видання. – К. : Гол. редакція УРЕ, 1974–1985. – Т. 1 : Алгоритм. – 1974. – 640 с.
16. Философский энциклопедический словарь / под ред. Л.Ф. Ильичёва, П.Н. Федосеева, С.М. Ковалева, В.Г. Панова. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 836 с.
17. Шаталов А.С. Понятие криминалистической алгоритмизации и программирования расследования преступлений / А.С. Шаталов // Государство и право. – № 8. – 2000. – С. 28–39.
18. Яблоков Н.П. Совершенствование методических основ расследования преступлений / Н.П. Яблоков // Советское государство и право. – М. : Наука, 1976. – № 2. – С. 67–72.

УДК 343.163: 343.112

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

PARTICULARITY OF ACTIVITIES OF THE PROSECUTOR IN THE COURT PROCEEDINGS

Колодчин В.В.,

*здобувач кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті викладено авторське бачення окремих питань участі прокурора в судовому розгляді. Висловлена авторська позиція стосовно наявних на сьогодні спірних питань доктринального і прикладного характеру. Запропоноване власне бачення вирішення наявних проблем.

Ключові слова: прокурор, судовий розгляд, судове слідство, обвинувачення, прокурор у суді першої інстанції.

В статье изложено авторское видение отдельных вопросов участия прокурора в судебном рассмотрении. Высказана авторская позиция относительно существующих спорных вопросов доктринального и прикладного характера. Предложено собственное видение решения существующих проблем.

Ключевые слова: прокурор, судебное рассмотрение, судебное следствие, обвинение, прокурор в суде первой инстанции.

The article describes the author's view of individual issues of the activities of the prosecutor in the trial. Position about matters of doctrine and practice was expressed by author. The possible ways of resolving of these problems were suggested.

Key words: prosecutor, trial, judicial investigation, prosecution, prosecutor in the trial court.

Постановка проблеми. Основний закон України незрозуміло пов'язує діяльність органів прокуратури зі здійсненням кримінального процесу, у тому числі на судових стадіях провадження. З іншого боку, саме розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції виправдано іменується науковцями-процесуалістами центральною стадією кримінального процесу, на якій вирішуються всі основні питання. Відтак, зважаючи на кардинальні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві України, питання участі прокурора в кримінальному процесі потребує нового трактування.

Стан дослідження. Тема процесуальних повноважень прокурора як у кримінальному процесі в цілому, так і на окремих його стадіях не є новою для науки кримінального процесуального права, оскільки знаходила відбиття в роботах багатьох процесуалістів. Тим не менше значна частина проблем як доктринального, так і прикладного характеру залишаються такими, що не знайшли однозначного вирішення в науці кримінального процесуального права, або потребують кардинального переосмислення, зважаючи на істотні зміни в нормативній регламентації кримінального провадження.

Мета статті. У межах цієї статті ми не ставимо перед собою завдання розкрити тактичні особливості діяльності прокурора в доказуванні під час судового розгляду. Питання тактики обвинувальної діяльності, з одного боку, мають не стільки процесуальний, скільки криміналістичний характер (про це більш детально див.: [1]; [2]), а з іншого – на сьогодні представлені доволі широкою науковою бібліографією (див., напр., [3]; [4]; [5]; [6]; [7]; [8]; [9]; [10]), що ставить під сумнів можливість досягнення в цьому напрямі істотних здобутків у межах дослідження

з дещо іншим вектором наукового пошуку. Тому зосередимо увагу на положеннях кримінального процесуального законодавства, які безпосередньо стосуються діяльності державного обвинувача й викликали неоднозначність поглядів науковців і/або проблеми в практиці правозастосування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 4 ст. 291 КПК, надання суду інших (окрім обвинувального акта й безпосередньо пов'язаних з ним) документів до початку *судового розгляду* забороняється. При цьому положення глави 28 КПК рівною мірою надають можливість розглядати судовий розгляд як таке: 1) стадію судового провадження, яка охоплює п'ять окремих відносно відокремлених етапів (зважаючи на назву і змістове наповнення глави 28 та § 3 цієї глави); 2) окремий (другий) етап стадії судового розгляду, який за часів дії КПК 1960 р. іменовали судовим слідством (з огляду на положення ст. 347 КПК).

Відтак, питання про визначення моменту судового розгляду, а отже, і моменту, з якого прокурор вправі подавати докази суду, залишається відкритим. Тлумачення положення ч. 4 ст. 291 КПК через призму сприйняття судового розгляду як окремої стадії змушує, спираючись на приписи ст. 342 КПК, говорити про початок судового розгляду з відкриття головуючим судового засідання та оголошення про розгляд відповідного кримінального провадження. Не зважаючи на цілковиту логічну виправданість такого висновку (як одного з можливих), на нашу думку, словосполучення «початок судового розгляду» в контексті ч. 4 ст. 294 КПК слід сприймати як указівку не на початок усієї стадії, а на початок її другого етапу з урахуванням такої аргументації.

По-перше, саме другий етап судового розгляду з одноіменною назвою функціонально призначений для роботи

із доказовою інформацією. При цьому етап, який йому передуює (відкриття судового засідання), хоч і охоплюється назвою стадії «судовий розгляд», але має забезпечувати досягнення зовсім іншої мети – вирішення організаційно-підготовчих питань для подальшого встановлення істини через дослідження доказової інформації.

По-друге, для отримання відповіді на поставлене питання в комплексі з цільовим способом тлумачення (який був застосований вище) доречно використати системний спосіб інтерпретації (з'ясування смислу правового припису шляхом встановлення його системних зв'язків з іншими нормами). Зокрема, першою нормою, яка регламентує судовий розгляд як окремих етапів стадії, є ст. 347 КПК, де зазначено, що після закінчення підготовчих дій головуючий оголошує про початок *судового розгляду*, який починається з оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта. І лише після цього (ст. 349 КПК) законодавець порушує питання про визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження, а вже згодом (ст. 350 КПК) встановлює право учасників заявляти клопотання (у тому числі про дослідження й долучення до матеріалів справи окремих доказів). Думається, що наведена послідовність статей кримінального процесуального закону має сприйматися як поетапний алгоритм кроків щодо здійснення судового розгляду. Відповідно, прокурор вправі подавати суду докази не раніше, ніж ним буде оголошено обвинувальний акт і суд ухвалить рішення про обсяг і порядок дослідження доказового матеріалу.

Певні проблеми, зокрема в аспекті осмислення та сприйняття на рівні правосвідомості державних обвинувачів, викликала невизначеність у КПК питання обсягу доказів, які сторона обвинувачення зобов'язана надати суду (у цьому разі ми не беремо до уваги скорочений судовий розгляд, відповідно до ч. 3 ст. 349 КПК). Проблематичність цього питання, на нашу думку, породжена складністю для багатьох працівників (насамперед тих, стаж роботи яких є значним) позбутися «фантому» КПК 1960 р., а відтак, і сприйняття через його призму принципово інших підходів нового законодавства. Якщо попереднє кримінально-процесуальне законодавство регламентувало вказане питання доволі однозначно – до суду передавались у підшитому вигляді абсолютно всі матеріали досудового розслідування, то новий КПК значною мірою передбачає вирішення вказаного питання з урахуванням думки сторін.

Так, після роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення, головуючий з'ясовує думки учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження. Обсяг доказів, що досліджуватимуться, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду й у разі необхідності можуть бути змінені (частини 1, 2 ст. 349 КПК). Окрім цього, недаремно законодавець передбачив, що перед вирішенням питання про порядок і обсяг дослідження доказів, головуючий роз'яснює обвинуваченому суть обвинувачення й запитує, чи зрозуміле воно йому, чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання (ч. 1 ст. 348 КПК). З'ясування позиції обвинуваченого надає можливість прокуророві подати суду докази на підтвердження обвинувачення саме в тій частині, де обвинувачений його не визнає. У цьому ключі вважаємо за доцільне навести запропонований І. Козьяковим та Л. Хрусловою доволі чіткий механізм подання прокурором доказів суду: «1) прокурор по чергово представляє суду джерела доказів (документи, речі, відомості, іншу інформацію); 2) безпосередньо досліджує надану інформацію; 3) після дослідження цих доказів стороною захисту і судом, якщо, на думку прокурора, джерела доказів мають значення для справи, він заявляє клопотання про приєднання їх до обвинувального акта» [10, с. 58]. Відтак, новий КПК не зобов'язує прокурора подавати суду всі докази, які були зібрані на стадії досудового розслідування, а надає можливість «творчо» підійти до вказаного пита-

ня, самостійно визначивши надання яких саме доказів та в якій послідовності сприятиме досягненню бажаного для державного обвинувача результату.

Але вищевикладений висновок породжує нові запитання, які не виникали за часів дії КПК 1960 р., зокрема такі: а) чи може суд за власною ініціативою або за ініціативою сторони захисту витребувати у прокурора матеріали, які він з тих чи інших причин не подає; б) яка доля матеріалів досудового розслідування, які прокурор не надав суду під час судового розгляду. Кожне з названих питань на сьогодні вже неодноразово виникало під час здійснення прокурорами своїх функціональних обов'язків щодо підтримання державного обвинувачення, а відтак, спираючись на узагальнення практики й власний досвід, вважаємо за можливе висловити своє бачення.

На нашу думку, відповідь на питання щодо можливості суду витребувати у прокурора матеріали, які він не надає, значною мірою залежить від причин, через які прокурор може утримуватися від надання таких матеріалів суду.

Першою ситуацією, що рідко, але все ж зустрічається на практиці, є випадок, коли державний обвинувач в силу недосвідченості, так би мовити, «добросовісно помиляється» й не подає суду письмові докази, які не є першочерговими, але які суд зобов'язаний відобразити у вирокі (наприклад, докази щодо витрат на проведення експертизи, відомостей про речові докази та їх місцезнаходження, довідки про судимості обвинуваченого тощо). Зважаючи на те, що подібні докази не мають вирішального значення, навряд чи слід сподіватися, що недопрацювання прокурора буде ліквідовано за рахунок відповідного клопотання протилежної сторони. Відтак, складається ситуація, коли подання доказів змушений ініціювати суд. Разом із тим, зважаючи на концепцію нового КПК щодо забезпечення неупередженості судового розгляду, де-юре суд не може бути поінформований про наявність або відсутність тих чи інших документів у прокурора. Відтак, витребування судом за власною ініціативою таких документів у межах процедури судового розгляду виключається. Як правило, у цій ситуації досвідчені судді вдаються до «процесуальних хитрощів», ставлячи прокурору уточнювальні запитання з приводу перевірки стороною обвинувачення тих чи інших фактів, що є підказкою державному обвинувачеві про необхідність подати відповідні документи.

Другою ситуацією може бути усвідомлене, зумовлене обраною тактикою процесуальної боротьби небажання прокурора надавати суду певні матеріали (які, наприклад, ставлять під сумнів інші докази обвинувачення, а відтак є непрямыми доказами невинуватості, або отримані з допущенням процесуальних порушень під час досудового розслідування тощо). Насамперед зауважимо, що застосування системного способу тлумачення кримінального процесуального законодавства надає можливість висловити сумніви щодо законності неподання прокурором доказів, які можуть бути використані як виправдувальні. Річ у тім, що з метою забезпечення рівності сторін КПК передбачив певні пріоритети для одних учасників кримінального провадження, на протипагу більш широким можливостям інших. Зокрема, потужному державному апарату зі збирання доказів протиставляється право сторони захисту не розкривати перед стороною обвинувачення тих доказів, які можуть бути використані як обвинувальні (ч. 6 ст. 290 КПК). Натомість стосовно державних органів діє зовсім інше правило: прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно й неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, які пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень (ч. 2 ст. 9 КПК). Конкретизація зазначеного засад-

ничого положення здійснена в ч. 5 ст. 223 КПК, відповідно до якої, у разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи в учиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування й надати їх суду в разі звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування ПЗМХ чи ПЗВХ або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Тож, як бачимо, якщо для сторони захисту надання суду обвинувальних доказів є правом, то для прокурора надання виправдувальних доказів, які були встановлені під час слідства, є обов'язком.

Разом із тим випадки ненадання таких доказів прокурором суду за власною ініціативою виключати не можна. Зрозуміло, що в дослідженні зазначених доказів передусім зацікавлена сторона захисту, яка поінформована про їх існування завдяки процедурі ознайомлення з матеріалами провадження перед направленням обвинувального акта до суду. При цьому кримінальний процесуальний закон не передбачає можливості витребування судом таких матеріалів у прокурора за клопотанням сторони захисту.

Відтак, отримуюмо ситуацією, у якій КПК, встановивши обов'язок прокурора, не передбачив механізму його примусової реалізації. Думається, що цей недолік має бути усунений шляхом унесення відповідних доповнень до КПК щодо можливості суду витребувати наявні у прокурора доказові матеріали за клопотанням сторони захисту, у разі якщо прокурор не подає їх за власною ініціативою.

Розгляд питання долі матеріалів досудового розслідування, які прокурор не надав суду під час судового розгляду, у свою чергу, зумовлює виділення двох підпитань. Зокрема, по-перше, необхідно визначитись, чи є матеріали, які апріорі не передбачають їх передання прокурором суду у межах судового розгляду, і, по-друге, власне яка доля матеріалів, що залишились у прокурора.

Так, черговою новацією КПК 2012 р. стало положення ч. 4 ст. 95 КПК, відповідно до якого, суд може обґрунтувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання й не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. Відповідно, якщо за раніше чинним законодавством протоколи всіх допитів, проведених під час досудового слідства, передавалися до суду разом з іншими матеріалами кримінальної справи, то на сьогодні можливість надання таких протоколів¹ прокурором суду викликає значні сумніви та породжує наукову полеміку.

Заради справедливості зазначимо, що в літературі зустрічається позиція, яка обґрунтовує можливість застосування раніше наявного підходу (надання таких протоколів суду) в реаліях дії нового кримінального процесуального законодавства. Так, І. Козьяков та Л. Хрушова доводять, що, «якщо, на думку прокурора, показання свідків, потерпілого чи підозрюваного, надані на досудовому слідстві, можуть бути оцінені судом як докази, він заявляє

клопотання про приєднання їх до обвинувального акта» [10, с. 58]. Думається, що подібна позиція є хибною і являє собою черговий випадок спроб застосування звичних методів роботи в умовах дії концептуально нових підходів. Зважаючи на положення ч. 4 ст. 95 КПК протоколи допитів не можуть використовуватися судом як доказова інформація, а відтак не повинні надаватися прокурором під час судового розгляду. Подібної думки дотримуються й судді². Відмітимо, що в такому ключі виникає запитання щодо функціонального значення цих протоколів, зважаючи на неможливість їх використання на центральній стадії кримінального процесу. На нашу думку, подібний підхід законодавця хоч і значною, але не повною мірою нівелює роль зазначених документів. Такі протоколи продовжують виконувати роль «робочого матеріалу» для органів досудового розслідування, зокрема є базою для складання обвинувального акта; надаються експерту при проведенні експертизи, якщо ставиться питання про відповідність показань особи об'єктивним судово-експертним даним; застосовуються під час проведення повторних допитів та одночасних допитів кількох осіб; є доказовою базою у справах про дачу завідомо неправдивих показань тощо.

При цьому відкритим залишається питання про можливість оголошення в судовому засіданні протоколів допитів, складених під час досудового слідства, у ситуації, якщо в суді особа змінила показання. Однозначна позиція на сьогодні відсутня як серед науковців, так і серед практичних працівників³. Відмітимо, що попередній КПК зраховував цей випадок до винятків, коли, з метою з'ясування розбіжностей, під час судового розгляду дозволялося оголошити показання, надані допитуваним під час досудового розслідування (ст. ст. 301, 306 КПК 1960 р.). Більше того, суддя був вправі взяти до уваги ті показання, які за його внутрішнім переконанням узгоджувались з іншими наявними доказами. Стосовно ж нового КПК, то, як уже було з'ясовано, суд для обґрунтування свого рішення не вправі використати результати допиту, проведеного слідчим.

Але при цьому положення нового кримінального процесуального законодавства замовчують можливість оголошення таких показань з метою усунення розбіжностей (якщо особа змінила показання в суді) або з метою актуалізації інформації в пам'яті допитуваного (якщо останній стверджує, що краще пам'ятав подію на час досудового розслідування). Думається, що подібне використання раніше отриманої інформації не буде суперечити засаді безпосередності дослідження показань судом (ст. 23 КПК) та гарантії її забезпечення, передбаченої ч. 4 ст. 95 КПК. Разом із тим подібний дозвіл на оголошення показань, наданих особою на стадії досудового розслідування, не повинен порушувати концепцію забезпечення змагального судового розгляду, зокрема в часті функціонування системи взаємних стримувань і протидія процесуальних супротивників. Так, одним із елементів зазначеної системи є правило про дозвіл постановки навідних запитань лише під час перехресного допиту, тобто під час допиту представником протилежної сторони (ч. 7 ст. 352 КПК). Нагадаємо, що, відповідно до ч. 6 ст. 352 КПК, навідним є запитання, у формулюванні якого міститься відповідь,

¹ Більше того, при обговоренні у професійних колах інколи взагалі ставити під сумнів законності протоколювання допитів на стадії досудового розслідування, а відтак, і можливість існування протоколів допитів. Не зважаючи на незвичність такого погляду, він має під собою доволі логічне нормативне обґрунтування. Річ у тім, що, відповідно до ч. 1 ст. 104 КПК, «у випадках, передбачених цим Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі». При цьому статті, які регламентують порядок допиту (ст. 224-226 КПК), жодної вказівки на протоколювання не містять. Не зупиняючись детально на цьому питанні, зазначимо, що, на нашу думку, такий підхід є результатом недоліку законодавчої роботи з одного боку, та застосування виключно буквального тлумачення положень КПК - з іншого. Вбачається, що застосування системного способу тлумачення переконує в тому, що допит на стадії досудового розслідування (як і будь-яка слідча дія) передбачає складання протоколу. Зокрема, ч. 5 ст. 224 КПК вказує, що під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис. При цьому, п. 3 ч. 2 ст. 105 КПК передбачено, що аудіо-, відеозапис процесуальної дії є додатком до протоколу.

² У ході проведеного нами опитування суддів, на запитання «Чи слід прокурору надавати суду для долучення до матеріалів кримінального провадження протоколи допитів, проведених на стадії розслідування?» жоден респондент не надав ствердної відповіді.

³ Результати опитування суддів продемонстрували практично рівний розподіл позицій як «за» можливість оголошення таких протоколів (46%), так і «проти» (54%).

⁴ Вбачається, що необхідність оголошення раніше наданих показань виявляється лише під час допиту того чи іншого суб'єкта, а відтак, не може бути врахована при визначенні порядку дослідження й обсягу доказів, що відбувається на початку судового розгляду. Відповідно, перед оголошенням протоколу допиту, ініціатор такого оголошення зобов'язаний заявити клопотання про зміну порядку й обсягу дослідження доказів. Суд вирішує таке клопотання на місці, і в разі його задоволення протокол може бути оголошений.

частина відповіді або підказка до неї. На нашу думку, ситуація, за якої допитуваній особі оголошують раніше надані нею показання, після чого ставлять запитання на зразок «Чи підтверджуєте ви почуте?», по суті, однозначно може бути кваліфікована як постановка навідного запитання. Відтак, вбачається, що оголошення показань, наданих особою на стадії досудового розслідування, є допустимим під час судового розгляду за правилами постановки навідних запитань (тобто, лише за клопотанням протилежної сторони) у разі, коли допитуваний змінив показання або стверджує, що краще пам'ятає під час досудового розслідування. При цьому таке оголошення є можливим лише з метою з'ясування розбіжностей між показаннями або актуалізації інформації в пам'яті допитуваного, а судові рішення може бути обґрунтоване тільки показаннями, які особа надала безпосередньо в суді⁴.

На завершення розгляду цього питання зазначимо, що КПК 2012 р. не передбачив порядку зберігання матеріалів

кримінального провадження, які не були за клопотанням прокурора долучені до обвинувального акта в ході судового розгляду. Так, якщо за КПК 1960 р. прокурор, затвердивши обвинувальний висновок, направляв справу до суду, де надалі вона й зберігалася, то на сьогодні вказане питання не вирішено ані на рівні закону, ані на рівні відомчих інструкцій з діловодства. На практиці ці матеріали підшиваються, щодо них складається опис і надалі вони передаються до архіву прокуратури або надсилаються прокуратурою до архіву структурного підрозділу відповідного відомства, який проводив досудове розслідування. На нашу думку, така ситуація потребує однозначного вирішення принаймні на рівні відомчих нормативних актів.

Висновки. Підсумовуючи, вкажемо, що, незважаючи на новаційний і в цілому позитивний підхід, закріплений законодавцем у новому КПК стосовно участі прокурора в судовому засіданні, практикою виявлені окремі недоліки нормативної регламентації, які потребують усунення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Когутич І.І. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : [наук.-практ. посібник] / І.І. Когутич, В.Т. Нор. – Львів, Київ : Тріада плюс, Алеута, 2010. – 428 с.
2. Борисенко І.В. Застосування криміналістичних методів у судовій діяльності / І.В. Борисенко // Теорія і практика правознавства – 2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.jur-academy.kharkov.ua>.
3. Цыпкин А.Л. Судебное следствие и криминалистика / А.Л. Цыпкин // Социалистическая законность. – М., 1938. – № 12. – С. 43–46.
4. Ароцкер Л.Е. Использование данных криминалистики в судебном разбирательстве / Л.Е. Ароцкер. – М. : Юрид. лит., 1964. – 223 с.
5. Корневский Ю.В. Криминалистика для судебного следствия / Ю.В. Корневский. – М. : Центр Юр. Инфо, 2001. – 198 с.
6. Корчагин А.Ю. Судебное разбирательство уголовных дел: понятие, организация, тактика : [монография] / А.Ю. Корчагин. – М. : Юрид. мир, 2006. – 141 с.
7. Гришин С.П. Судебное следствие в смешанном уголовном процессе (гносеологический, процессуальный и тактико-криминалистический аспекты) : [учебное пособие] / С.П. Гришин. – М. : Юрлитинформ, 2008. – 472 с.
8. Зейкан Я.П. Адвокат: кримінальні справи : [методичні поради] : у 2 частинах. – К. : ВД Дакор, 2012. – 728 с.
9. Грицаєнко Л.Р. Психологічні аспекти діяльності прокурора при підтриманні державного обвинувачення в суді / Л.Р. Грицаєнко // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 305–307.
10. Козьяков І. Сутність тактики підтримання прокурором державного обвинувачення в умовах дії нового Кримінального процесуального кодексу України / І. Козьяков, Л. Хрусліва // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 2. – С. 56–59.

УДК 343.359.2

ФІКТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ І ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

FICTITIOUS ENTERPRISES IN UKRAINE: CAUSES AND WAYS TO COUNTER

Бухтіяров О.А.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри організації оперативно-розшукової діяльності,

майор податкової міліції

Національного університету державної податкової служби України

Кручко Т.Ю.,

курсант

Національного університету державної податкової служби України

У статті значну роль присвятили фіктивному підприємству як одному із найнебезпечніших господарських злочинів, поширеність яких призводить до багатомільйонних збитків, яких зазнають держава, громадяни та юридичні особи. Небезпечним для економічної стабільності України є виведення грошових коштів у «тінь», тобто неконтрольований державою їх обіг. Такі злочинні дії безпосередньо пов'язані зі створенням та використанням фіктивних підприємств.

Ключові слова: фіктивні підприємства, протидія фіктивному підприємству, суб'єкт підприємницької діяльності, господарські злочини.

В статье значительную роль посвятили фиктивному предпринимательству как одному из самых опасных хозяйственных преступлений, распространенность которых приводит к многомиллионным убыткам, которые понесут государство, граждане и юридические лица. Опасным для экономической стабильности Украины является вывод денежных средств в «тень», то есть неконтролируемый государством их оборот. Такие преступные действия непосредственно связаны с созданием и использованием фиктивных предприятий.

Ключевые слова: фиктивные предприятия, противодействие фиктивному предпринимательству, субъект предпринимательской деятельности, хозяйственные преступления.

A significant role in the article devoted fictitious entrepreneurship as one of the most dangerous economic crimes, the prevalence of which leads to multi-million dollar losses incurred by the state, citizens and legal persons. Dangerous to the economic stability of the country is the withdrawal of funds in the "shadow" that is uncontrolled by the state of their turnover. Such criminal acts are directly related to the creation and use of fictitious companies.

Key words: fictitious company, fighting fictitious entrepreneurship, entrepreneur, economic crimes.